

УДК 378. 092. 34. 029. 23

**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Єфремов С.В.

*Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені П. Василенка*

**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Єфремов С.В.

Стаття присвячена розвитку пізнавальної діяльності студентів у навчальному процесі. Встановлено, що пізнавальна діяльність спонукає пізнавальний інтерес у студента; залучує студентів до вирішення науково-дослідних проблем вищої школи; навчає студентів навичкам та умінням виховує наполегливість у самоосвіті.

Ключові слова: діяльність, спонукання, залучення, розвиток, проблема.

**РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ
В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ**

Єфремов С.В.

Стаття посвящена развитию познавательной деятельности студентов в процессе обучения. Установлено, что познавательная деятельность побуждает познавательный интерес у студента; втягивает студентов к решению научно-исследовательских проблем высшей школы; обучает студентов навыкам и умениям; воспитывает настойчивость в самообразовании.

Ключевые слова: деятельность, побуждение, привлечение, развитие, проблема.

DEVELOPMENT OF EDUCATIVE ACTIVITY OF STUDENTS IN PROCESS OF EDUCATION

Efremov S. V.

Article devotes to development of educative activity of students in process of education. Educative activity is thought to cause educative interest of student; attracts student to solution of scientific and research problems of higher school; teaches students skills and faculties; nurtures insistence in self-education.

Key words: activity, cause, attraction, development, problem.

Постановка проблеми

Розвиток пізнавальної активності студента у учбовому процесі вищої школи розглядається як важливе завдання. Творча обдарована та активізована особистість та завдання на створення умов для розвитку пізнавальної діяльності представляє собою максимально досягнутий результат роботи у вищому навчальному закладі, який розвиває особистість. Головне завдання по організації та реалізації процесу навчання є досягнення високого рівня розвитку (розвиток якостей творчої особистості у студентів, передача знань, досвіду, ціннісних орієнтацій у відповідності до норм практичного досвіду через творче мислення та діяльність).

Аналіз дослідження та публікації. Аналіз історико-педагогічної літератури переконливо доводить, що на початку 50-х років ХХ століття почали з'являтися узагальнюючі публікації, що певним чином розкривали аспекти проблеми науково-дослідної роботи студентів, а саме, були зосереджені навколо питань:

- ролі методичного забезпечення в організації самостійної роботи студентів (Палеева К.М.) ;
- особливості формування навиків самостійної роботи при написанні курсових (Прошкина Л.І.) ;
- реферативної системи як чинника підвищення ефективності самостійної роботи студентів (Филонич В.С.) ;

- організації самостійної роботи студентів при вивченні іноземних мов (Морозова В.М.) ;
- проблеми організації самостійної роботи студентів у внз (Красікова Т.І.);
- управління студентської наукової роботи (Іванюк Г.Н.) ;
- концепції виховання творчої особистості на творчій основі (Андрєєв В.А.).

Мета статті – розкрити розвиток пізнавальної діяльності студента у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу.

Фахівець XXI століття повинен володіти певними якостями особистості необхідними йому для конкурентноспроможності на ринці труда. Такими якостями можливо рахувати наступні уміння:

- гнучко адаптуватися в швидко змінних життєвих ситуаціях; інтегрувати професійні знання та уміло застосовувати їх для одержання нових;
- самостійно критично мислити та раціонально вирішувати різноманітні проблеми, використовуючи сучасні технології; володіти творчим мисленням;
- грамотно працювати з інформацією (збирати, аналізувати, висувати гіпотези рішення проблеми, узагальнювати, виявляти закономірності, робити аргументувати висновки);
- бути комунікабельним;
- самостійно працювати над постійним розвитком власного освітнього, культурного и морального рівня.

Зростання соціальної зрілості особистості студентів у процесі професійного навчання в вищому навчальному закладі здійснюється в прямій залежності від зростання активності самостійності студентів у позанавчальній пізнавальній діяльності, яка стає для них усвідомленням поєднання вимог суспільства, міри індивідуальної свободи та об'єктивних обставин.

Ця ситуація є однією з умов цілеспрямованого впливу на процес формування соціальної зрілості особистості студентів. Виявивши активність у пізнавальній діяльності і творчо в ній самореалізуватися

можна тільки на основі усвідомлення своєї неповторності та вміння застосовувати її.

Для студентів, які виявляють творчу пізнавальну активність, властивий індивідуальний стиль діяльності, що сприяє формуванню в професійному навчанні та за його сприяння більш високого рівня соціальної зрілості особистості. Своєрідною властивістю особистості соціально зрілого студента є зростання позанавчальної пізнавальної активності, що дає змогу здійснювати зворотній вплив на оточення. [1, с. 39]. Ця властивість знаходить вияв і тоді, коли студент усвідомлює не тільки ту обставину, що зближує його з іншими студентами своєї спеціальності, а і свою відмінність у креативному самовираженні в реалізації професійної мети.

Удосконалюючи свою пізнавальну діяльність, студент усвідомлює себе не тільки як соціально зрілу особистість, а і як соціально-професійну одиницю. Завдяки цьому студент усвідомлює і відчуває свою значущість для тих, хто його оточує, розуміє відповідальність за себе перед ними, потім перед собою та як вищий ступінь відповідальності за себе і за оточення перед іншими.

Самоосвіта є основою самостійної пізнавальної діяльності студента, яка реалізується на основі цілеспрямованої потреби студента в постійному оновленні та засвоєнні знань за допомогою різноманітних джерел. В процесі самоосвіти людина пізнає свої сутнісні рушійні сили, що переходять у свідоме прагнення збільшити свій багаж знань, здобувати нові знання в процесі цілеспрямованої, самостійної професійної діяльності. Самоосвітня пізнавальна діяльність може спрямовуватися викладачем, але студент самостійно виконує необхідні завдання, розширює та поглиблює здобуті в процесі професійного навчання знання.

Для студента позанавчальна пізнавальна діяльність є автономною, тому що вона спонукається та регулюється внутрішніми потребами, інтересами його особистості. Студент самостійно визначає цілі самоосвіти, обсяг та способи здобуття знань, форми самоконтролю. Формування інтелектуальної активності майбутнього фахівця забезпечується предметно-професійною пізнавальною діяльністю, а соціальна зрілість студента формується за допомогою діяльності щодо засвоєння норм взаємостосунків з іншими людьми.

Пізнавальна діяльність студента поєднана спрямованістю формування соціальної зрілості як власної особистості, так і інших суб'єктів навчально-виховного процесу, що зумовлює зміст позанавчальної пізнавальної діяльності студентів, який моделюється з опором на знання цього змісту в цілісній структурі особистості, в руслі взаємостосунків та потреб, які визначають рівень розвитку особистості [2, с. 88].

В умовах сьогодення зростання рівня соціального самовизначення студентів за допомогою активізації їх у позанавчальній пізнавальній діяльності пояснюється тим, що, виявляючи таку активність студент формує такий рівень соціальної зрілості, який сприяє не лише забезпеченню оволодіння новими знаннями, а і позитивно сприяє власному розвитку особистості.

В процесі організації позанавчальної пізнавальної діяльності зростанню рівня соціального самовизначення студентів сприяють наступні заходи, а саме:

- поглиблення методів теоретичного та практичного аналізу, дослідження прийомів постановки нових завдань, аналіз наявної ситуації як проблеми, перехід до новаторських дій;
- розширення обсягу та оновлення змісту інформації, зростання ерудиції, оволодіння вищим рівнем професійного світогляду;
- оволодіння сукупним аналізом наявних проблем, обґрунтування різних поглядів й можливості їх збігання;
- оволодіння прийомами та засобами втілення різних соціальних ролей, вияв гнучкості в прийнятті відповідної ролі, наслідування і виконання відповідних функцій, які лежать в основі оволодіння додатковими спеціальностями (або розширення інформаційно-змістовного навантаження однієї спеціальності) і як результат формування фахівця більш широкого профілю.

Додаткове володіння довільними уявленнями студента про особистісні показники як власного розвитку, так і розвитку своїх колег на основі вимог сучасного розвитку суспільства забезпечує пізнавальна діяльність. Позитивний вплив на розвиток соціальної активності студентів здійснюється за допомогою побудови аргументів та організації відповідних вимог, виходячи з наявності мотивації навчально-виховної діяльності в цілому й практично-ціннісної необхідності взагалі.

Запас міцності знань та установок з минулого, підтримка й розвиток їх у теперішньому часі, відповідний перехід до перспективних мотиваційних установок, зростання інтересу та його усвідомлення щодо пізнавальної діяльності, розуміння можливостей додатково одержаної інформації для подальшого соціально-професійного зростання здійснює позитивний вплив на розвиток соціальної активності студентів.

Слід зазначити причини, які відрізняють активність студентів в участі у позанавчальній пізнавальній діяльності, а саме:

- а) різниця у мотивації участі в пізнавальній діяльності;
- б) різниця в баченні можливості застосування додатково здобутої інформації;
- в) відмінність у попередньому соціальному досвіді;
- г) різні мотиви оволодіння спеціальністю.

Самостійна пізнавальна діяльність студентів є визначальною у формуванні їх особистості за допомогою розвитку саморегуляції пізнавальної діяльності, синтезу пізнавального мотиву й способів самостійної оцінки. Оптимальне поєднання технологічності та творчого підходу позитивно впливає на роботу студентів у напрямку пізнавальної діяльності. Технологічність передбачає оволодіння прийомами, засобами, операціями для забезпечення етапності, відповідності цілей змісту та методам навчання, зростанню їх результативності. Елементи творчого підходу дають можливість застосувати окремі технологічні знання та навички до конкретних умов. Активна участь студента в позанавчальній пізнавальній діяльності сприяє ефективному зростанню рівня соціальної зрілості його особистості. Завдяки цьому він оволодіває здатністю значно ефективніше впливати на формування соціальної зрілості колег по навчанню. [3, с. 54].

Найважливішою функцією для розвитку самостійної пізнавальної діяльності є професійна зорієнтованість. Для змісту професійної орієнтації важливим є розуміння того, що джерелом її інтенсивного розвитку є наявність активності в тому виді діяльності, де особистість знаходить свій власний вияв.

Завданнями розвитку професійної орієнтованості студентів є своєчасне встановлення їх нахилів, інтересів, здібностей і розроблення та впровадження на цій базі в навчально-виховному процесі навчального

закладу оптимальних умов для подальшого розвитку соціальної зрілості студентів. Професійна спрямованість охоплює наступні компоненти: освітній, біологічний, психофізіологічний та особистісний.

Професійна зорієнтованість студентів у процесі їх фахової підготовки включає в себе загальний рівень освіченості, здатність та спроможність до роботи з іншими людьми, усвідомлення та аргументованість вибору конкретної спеціальності, загальноособистісну та професійну інформованість, індивідуальну компетентність, загальноорганізаційні здібності та нахили, мотиваційно-ціннісні орієнтації. Розвиток та вияв фахової спрямованості особистості, яка відображає інтерес та психологічну готовність особистості до професійної діяльності, є одним з головних завдань професійної зорієнтованості студентів.

Залучаючи студента до розвитку самореалізації, формуючи його професійну зорієнтованість, можна розвивати соціальну зрілість його особистості. Активність студентів має бути спрямована в двох напрямках. У зовнішньому – на зміст та структуру обраної професії згідно з власними уявленнями про певну працю, її специфіку та особливості, та внутрішньому, який передбачає поєднання особистісних планів, сподівань та прагнень із обставинами об'єктивної дійсності та її позитивами і негативами.

У процесі фахової підготовки студент ознайомлюється з різними шляхами досягнення мети професійного самовизначення. На початкових етапах навчання ця мета ще чітко не визначена, не конкретизована для студента, але потенційно існує. Цей період для кожного студента характеризується часом, глибиною проникнення в сутність явищ, залежністю від ролі суспільних інститутів, до яких належить студент.

Обґрунтованість та аргументованість розвитку професійної зорієнтованості студентів зумовлюється знанням себе та власних можливостей. За допомогою розвитку саморегуляції у різних видах навчально-виховної діяльності у студента формуються самопізнання та самооцінка.

У студентів, які в процесі навчання мають можливість оволодівати та розвивати навички обраної спеціальності, спостерігається впевненість у подальшому професійному вдосконаленні. Сприяти цьому мо-

жуть участь у позанавчальних фахових проблемних групах, гуртках, громадських студентських організаціях, виробнича практика.

Проблема розвитку професійної зорієнтованості як необхідної умови формування соціальної зрілості особистості студента розв'язується у навчально-виховному процесі за допомогою послідовної реалізації принципу професійної спрямованості навчання.

З I курсу студенти отримують уявлення про свою майбутню діяльність, оволодівають теоретичними та технологічними знаннями.

З II курсу студенти вже чітко орієнтуються в основному змісті своєї майбутньої професії.

Виконання курсових та дипломних робіт, зміст та завдання виробничих практик, самостійні творчі пошуки мають бути спрямовані на формування професійних якостей особистості майбутнього фахівця. Метою та наслідком професійної зорієнтованості навчально-виховного процесу є формування соціальної зрілості студента, вироблення певних світоглядних позицій та установок щодо навчання, вияву активності, розвитку самостійності та ініціативності, які забезпечують здатність і готовність випускника до виконання своїх професійних обов'язків.

Варто виокремити комплекс принципів які сприяють формуванню професійної спрямованості особистості студента, а саме:

- спонукання у студентів інтересу та формування позитивного відношення к майбутньої професії;
- активізація професійно-пізнавальної діяльності студентів, починаючи з першого курсу навчання в вузі;
- тренування спостережливості як принцип учбово-пізнавального процесу;
- залучення студентів до вирішення професійно-спрямованих учбово-пізнавальних завдань;
- навчання студентів умінням та навикам професійно-пізнавальної самостійності;
- організація учбового процесу в вузі з позиції самонавчання, що є можливим при дистанційної формі навчання;
- залучення студентів до науково-дослідницької роботи;
- виховання у студентів наполегливості до самоосвіти.